

☞ HISTORIEN KRING NÄVEÅN ☜

En berättelse i bild och text på 30 skyltar längs ån, ca 1,5 km - se kartan!

Näveån har alltsedan tidig medeltid varit en kraftkälla likt många andra mindre vattendrag i Sverige. Rinnande vatten var förutsättning för att anlägga en kvarn eller såg. Näveån var sedan 1623 till 2010 kraftkälla för Näveåvarns Bruks industriveksamhet, ett av Sveriges äldsta företag. De första 200 åren gjöt man kanoner men från 1820 tillverkade man mer fredliga produkter i gjutjärn som hörde till hushåll och jordbruk tex järnspisar av hög kvalitet. Promenaden ger en inblick i hur människorna levde i ett bruksamhälle.

1. STARTSKYLTT

2. I HAMNMAGASINEN lagrades dessa produkter i väntan på vidare transport med båt.
3. BORRVINDEN användes för att borra kanonloppen.
4. PERSONSTUGAN var ett av få hus som skonades när ryssarna brände Näveåvarn 1719.
5. MANUFAKTURSMEDJAN smidde spik och redskap för Bruket och till försäljning.
6. NEDRE KRAFTVERKET byggdes i början av 1900-talet och genererade el fram till 1959.
7. Rålsbundna vagnar som användes för att frakta gods från Bruket till hamnen.

8. NÄFVEQVARNNS BRUK (Även kallat Nedre Bruket)

9. Den vattendrivna MJÖLNARKVARNEN var i flitigt bruk i drygt 100 år. Den revs 1996.
10. BLÅSÅSEN har varit bostad, brukskontor, matservering, värdshus mm.
11. MASMÄSTARBYGGNINGEN eller MJÖLNARGÅRDEN var först bostad för masmästaren som ansvarade för masugnen, därefter bostad för mjölnaren.
12. Det GAMLA BRUKET från 1850-talet

13. Kring MASUGNSDAMMEN

14. TVÄTTSTUGAN och BADHUSET byggdes 1930 för bruksarbetarfamiljerna.
15. Gamla POSTEN och TELEGRAFEN byggdes omkring 1930.
16. GRINDSTUGORNA från 1818 har använts som bostad, skola, sjukstuga och handelsbod mm.
17. HANDELSFÖRENINGENS BUTIK som numer är Coop Nära.
18. Gula KVARN var sk gropkvarn för djurfoder och sädesmagasin, byggdes 1931.
19. MEJERIET kom till i slutet av 1800-talet och drevs som mejeri till 1940-talet. Har därefter haft olika funktioner men är nu bostadshus.
20. SVALBERGSGÅRDEN var bostad för brännmästaren och från 1850-talet bostadshus. Nu är den **HEMBYGDSGÅRD**.
21. I BRÄNNERIET brändes Brukets brännvin i ca 35 från 1815 till slutet av 1840-talet. Det blev sedan bostadshus och är nu **BRUKSMUSEUM**.
22. MOROTASTADENS hus med gavlar mot Masugnsdammen började byggas under andra hälften av 1800-talet som arbetarbostäder. I två av husen fanns också skola. Idag är området förtätat.
23. BRUKSLOKALEN byggdes 1882. Den används än idag som samlingslokal och biograf.

24. KARTA för ÖVRE BRUKET

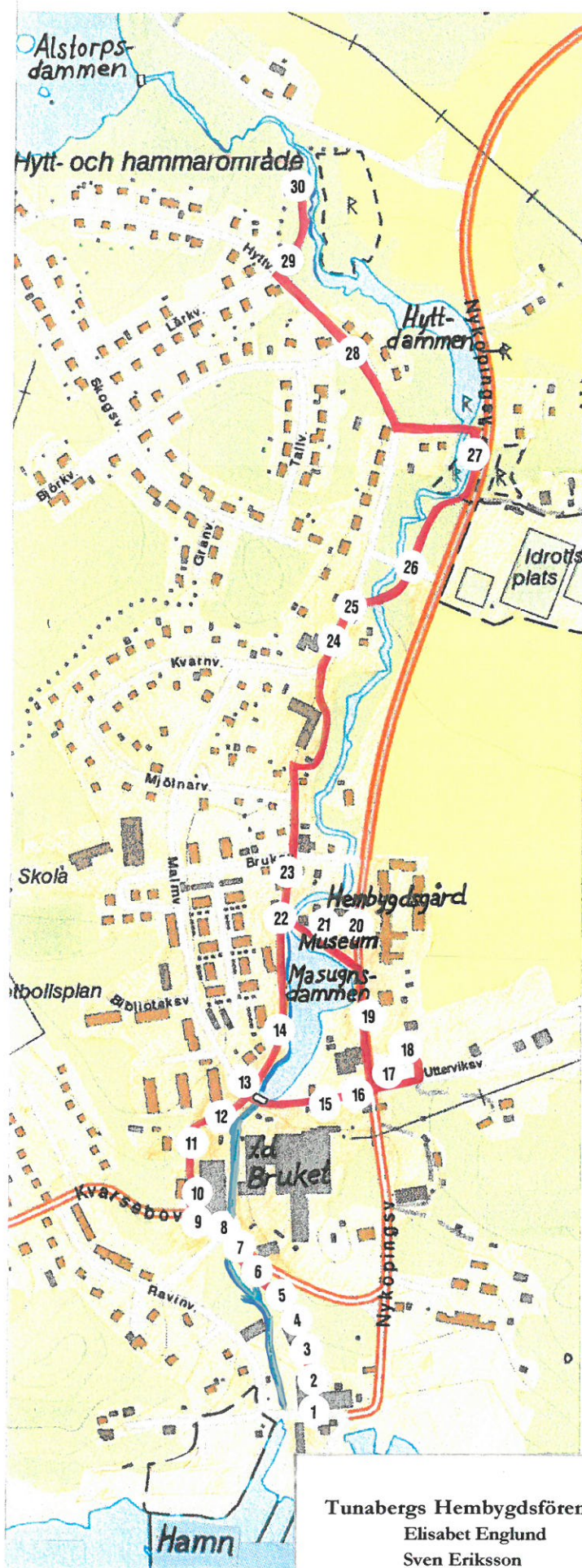
25. Här fanns vattendrivet TRÖSKVERK och MJÖLKVARNAR från 1600-talet till 1850-talet.
26. Gamla BRUKSARBETARBOSTÄDER uppförda med början år 1867. Intill låg Övre KRAFTVERKET
27. KOPPARHYTTAN anlades på 1700-talet men tidigare var det här den första MASUGNEN från 1623 låg.
28. HYTTBYGGNINGEN var bland de första mycket enkla arbetarlängorna, revs 1963.
29. SÅGARSTUGAN från 1808 har varit bostad främst för sågverksarbetare.
30. SALVETORPSHYTTAN från 1500-talet, eller möjligen ännu tidigare, togs enligt dokument åter i bruk 1609 som järnhytta. År 1800 anlades här en vattendriven kopparhammare. År 1814 tillkom ett sågverk och sedermera även ett garveri. Först på 1940-talet blev verksamheterna eldrivna.

När det var som rikast och störst aktivitet längs Näveån, kan det funnits 25 vattenhjul som gav energi till olika verksamheter. Näveån har haft 15 sk hålldammar från källan Näs sjön, Svartsjön och Enaren nerströms till Bråviken. Hålldamm är en vattenreservoar som håller vatten kvar tills den uppdamda kraften behöver användas för att få fart på vattenhjulen. Det gav en jämn energiförsörjning.

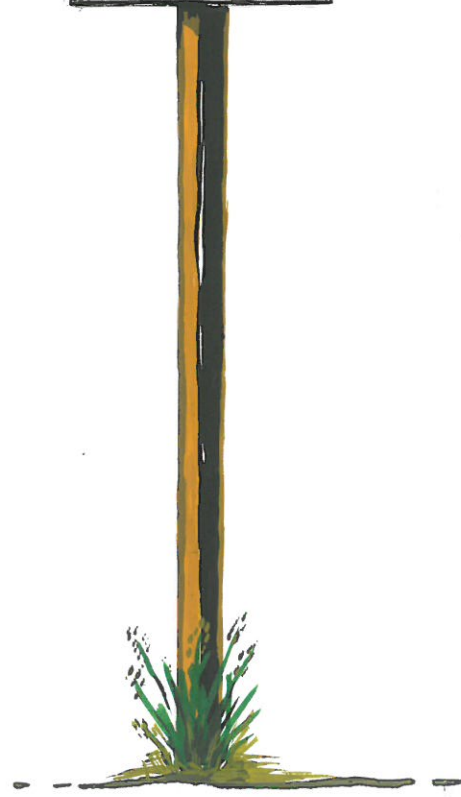

HISTORIEN KRING NÄVEÅN

Följ historieberättelsen med hjälp av kartan. Varje nummer motsvarar en skylt med bild och text. Promenaden är ca 1,5km.

Tunabergs Hembygdsförening juni 2014
Elisabet Englund
Sven Eriksson
Susanne Voghera